

El llenguatge

20/XI/1939
Debades

Sentim dir que més de trenta anys de prohibicions i de limitacions en l'ús públic i en l'ensenyament de la nostra llengua no han estat «en balde». I tant! Vet aquí, justament, una petita mostra dels efectes nocius d'aquesta falta d'ensenyament, amb la consegüent supeditació del català a una altra llengua: l'ús de l'expressió castellana «en balde» en una elocució normal catalana.

Amb el mot «balde», d'origen àrab, el castellà ha creat dues locucions adverbials d'ús molt habitual, que s'han introduït poc o molt en el català, especialment, com hem vist, la segona: «de balde» i «en balde». Amb el mateix valor que la primera disposem dels termes adverbials següents: de franc, gratuïtament i el llatíisme gratis (no «de gratis», com algú diu, sense dubte per influència de la locució equivalent de franc). I com a equivalents a «en balde» posem en va, vanament, inútilment i les formes debades i endebades. Notem que debades té la mateixa etimologia —d'un terme àrab significant «inútil», «va»— que el mot castellà «balde», així com que en el parlar valencià debades és usat amb el primer dels dos significats que hem indicat, és a dir, gratis o de franc, i tradueix, per tant, no «en balde» sinó «de balde».

En català existeixen, encara, d'altres mots amb una estreta relació etimològica amb «balde» o debades, com són el verb baldar, que fem servir en una frase com Aquella caminada en va deixar baldat, i la conjunció baldament, equivalent a encara que: Vine'm a veure, baldament sigui poca estona. En el parlar balearic, en lloc de baldament es diu maldament, que no és cap terme format a partir de mal, sinó una variant fonètica del primer, amb el canvi, força usual, de b per m; també s'ha atribuït el mateix origen a l'adjectiu balder — Aquest vestit li va balder —, però Coromines posa en dubte aquesta etimologia.

Es bo de fer observar que la conjunció baldament i el substantiu baldament —acció i efecte de baldar—, baldament tinguin una mateixa forma gràfica no es pronuncien igual: la conjunció es pronuncia com clarament, amb una a tònica a la primera síl·laba, i el substantiu com cansament, amb una vocal neutra en aquesta mateixa posició.

Albert Jané